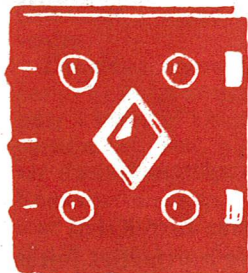

RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

1-2/1988

ISSN 0903-6113

TO OLDKRISTNE PÅSKEPRÆFATIONER TIL DEN HELLIGE PÅSKENAT

Kristus sejrer,
Kristus hersker,
Kristus råder og regerer!

DET er i sandhed værdigt og ret, rigtigt og frelsebringende, at vi altid og alle vegne takker Dig, hellige Herre, almægtige Fader, evige Gud. Oprundet er for os nemlig den så inderligt

forventede tid, og indtruffet er lyset af den nat, vi så længselsfuldt har set frem til.

Thi hvad kan vel tænkes større eller bedre end at prise den genopstående herres kraft?

Idet han nemlig sønderbrød helvedes porte, så greb han i dag til bedste for os sin genoprejsnings strålende sejrspane,

og idet han vendte tilbage derfra, så førte han den ved fjendens nid nedstyrtede menneskehed ind i den undrende himmelske verden.

Oh, hvilken mystisk og tilbedelsesværdig byttehandel,

der har fundet sted i denne nat!

Oh, hvilke fromme og stedsegyldige velgerninger, som den hellige moder, kirken, har ladet fuldbyrde i denne nat!

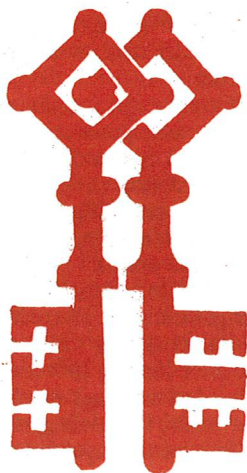
Hun tragter ej efter mennesket for at volde dets fordærv,

men hun ønsker sig det for at frelse det.

Maria jublede ved sin højhellige barnefødsel.

Kirken jubler ved synet af sine børns genfødsel.

Således har hin livsalige kilde, der vældede ud af herrens side,

bortskaffet byrden af forsyndelser,
så at Det evige Liv (Kristus) nu fra disse hellige altre kan formidle den
livsbevarende næring (eucharistien), der tilkommer de genfødte.
Hvorfor vi med englens ...

TIL DEN HELLIGE PÅSKEDAG

DET er i sandhed værdigt og ret, rigtigt og frelsebringende,
at vi bestandig lovpriser Dig, Herre,
men at vi navnlig på denne dag, hvor vor herres Jesu Kristi
opstandelse højtideligt fejres,
besynger Dig med al mulig hengivenhed.
På denne dag nemlig, hvor Kristus opstod fra de døde,
gik djævelens herredømme jo til grunde,
løstes helvedes frygtelige lænker,
udraderedes skyldbrevet med de fortidige overtrædelser (Kol. 2,14),
og knustes dødens brod (1. Kor. 15,55).
Og idet han ved (dåbens) åndelige vande også reddede os ud af den
ægyptiske undersøgelses trædomsæg,
så opstod han som sejrherre til (den himmelske) herlighed.
Af denne grund jubler alverden i overstrømmende glæde,
ligesom også de himmelske kræfter med samt englemagterne
istemmer Din herligheds lovsang,
idet de uden ophør siger: Hellig, hellig, hellig ...

Kommentarer til de gengivne tekster:

Den 1. præfationstekst er overleveret i det såkaldte »Sacramentarium Gelasianum«, som dette findes bevidnet i »Codex Vaticanus Reginensis lat. 316«; et Sakramentarhåndskrift udfærdiget i Frankeriget ca. år 750 som afskrift efter et norditaliensk forlæg.

Den 2. præfationstekst er overleveret i det såkaldte »Sacramentarium Triplex« (Zentralbibl. Zürich, Cod. C 43), der er redigeret og nedskrevet i St. Gallen omkring år 1020. Begge Sakramentarhåndskrifter indhold af liturgiske bønner er således af væsentlig ældre årgang; ja, er i vidt omfang blevet til århundreder tidligere.

De to påskepræfationer, som her er gengivet, takker og lovpriser Gud for

frelsen i Kristus. Dette sker i form af en omfattende, højtidelig genkaldelse af Kristi forløsningsværk samt menneskeheden delagtiggørelse heri, idet begge dele beskrives i en række til dels særdeles dramatiske billeder.

I den 1. præfation tages udgangspunkt i glæden over påskelysets antændelse som symbol på den opstandne Kristus (jfr. Johs. 8,12). Denne antænding fandt sted ved en ceremoni tidligere under påskengudstjenesten og markerer tillige den lange fastetids ophør.

Herefter udmales Trosbekendelsens »nedfaret til dødsriget/helvede, på tredje dagen opstanden fra de døde« i stærke farver. Således stormer Kristus helvedes porte og overvinder dødens magt og tilintetgør djævelens onde, livsødelæggende herredømme. Og med sin »opstandel-

se fra de døde som en førstegrøde af de hensovede« (1. Kor. 15,20) har Kristus tillige banet vejen for menneskeheden fremtidige indtræden i den himmelske verden.

Desuden refereres til dåbsceremonien, der jo i oldkirken afholdtes på fastsatte tider i løbet af kirkeåret, således bl.a. i påskennatten. Med denne dåbstermin bliver Paulus' tankegang i begyndelsen af Romerbrevets kap. 6 på en gang klar som et synsbillede: »Eller ved I ikke, at alle vi, som blev døbt til Kristus Jesus, blev døbt til hans død? Vi blev altså begravet med ham ved dåben til døden, for at, som Kristus blev opvakt fra de døde ved Faderens herlighed, således skal også vi føre vort levned sådan, som det nye liv tilsiger. Thi er vi sammenvoksede med hans døds lighedsbillede (d.v.s. dåben), så skal vi så vist også være det med hans opstandelses. Vi ved jo, at vort gamle menneske er blevet korsfæstet med ham, for at det syndige legeme skulle miste sin magt, så vi ikke mere skulle trælle for synden. ... Og er vi døde med Kristus, da tror vi, at vi også skal leve med ham, fordi vi ved, at Kristus er

opvakt fra døde og dør ikke mere. Døden er ikke mere herre over ham« (Rom. 6,3-9).

I den 2. præfation lignes syndens magt, hvoraf Kristus har udfriet de nydøbte, ved det herredømme, Ægypten udøvede over folket Israel.

I den 1. præfation paralleliseres jomfru Maria og Kirken: Ligesom Maria fødte Jesus Kristus, således genføder Kirken som de troendes moder i dåbshandlingen mennesker til at vorde sine børn, idet disse hver for sig er Kristi lemmer og tilsammen udgør Kristi legeme (Rom. 12,5; 1. Kor. 12,12.27; Ef. 4,16; 5,30). Umiddelbart efter dåbshandlingen var skaren af nydøbte så med til påskengudstjenesten og havde da for første gang ret til at deltage i offermessen eller de troendes messe og herunder at få del i eucharistien.

Kilde: A. Dold, *Sursum Corda. Hochgebete aus alten lateinischen Liturgien (Reihe Wort und Antwort, Bd. 9)*, Otto Müller Verlag, Salzburg 1954, s. 100-105.

Bendicht R. Mader

Russisk ikon fra 15./16. årh., stilmæssigt tilhørende den såkaldte »Novgorodskole«, opbevaret i museet i Wologda.

Denne ikon, der i ét og samme motiv afbilder såvel Kristi nedfart til dødsriget/helvede som hans sejrige opstandelse, illustrerer ganske godt en række af de to påskepræfationers forestillinger. I den ortodokse Kirke benævnes dette ikonmotiv under ét ved det græske udtryk »Hæ Anastasis«, d.v.s. »Opstandelsen«, og er det kanoniserede påskebillede — indgår som sådant i ikonostasens række af Festikoner. Den billedlige fremstilling bygger hovedsagelig på en dramatisk skildring i det apokryfe »Nikodemus' Evangelium« fra 4. årh., kap 7 ff.

I afbildningens midte ses Kristus, Forløseren, i lysende klædning og omrammet af en tredobbelt mandorla (strålekrans), idet han med fødderne nedtræ-

der helvedes porte og med højre hånd rækker ud efter menneskeheden stamfader, Adam. Overfor Adam, bag Kristus, ses Eva med hænderne samlet i bøn, idet disse er tildækket — et tegn på dyb hengivenhed og ydmyghed.

Bag stamforældrene vises en række personer fra den gamle pagt, bag Adam således forrest kongerne David og Salomo med kroner på hovedet, og bag disse atter tre profeter, hvoraf den forreste med hænderne rakt frem mod Kristus er Johannes Døber. I denne gruppe har alle glorie. Bag Eva står en tilsvarende gruppe gammeltestamentlige skikkelser, heriblandt nogle patriarker. Den forreste person nærmest Kristus er Moses, der er vist med loven i hænderne.

Stamforældrene Adam og Eva repræsenterer hele menneskeheden, mens de øvrige personer udgør den gamle pagts

retfærdige og hellige; nemlig dem, som
forjættede Kristi komme og selv biede

derpå.

I afgrunden nederst på ikonen støder

to lysende engle begge deres lanser i små bevingede djævløse, personificeringer af dødens og ondskabens magt.

Med forestillingen om Kristi nedfart til helvede understreges på symbolsk vis, at den evige Guds Søn, Hans inkarnerede menneskevordne Ord, underkastede sig samtlige de vilkår, som hører med til det at være menneske — end ikke opholdet i dødsriget unddrog han sig. Hermed er imidlertid også grunden lagt til hans triumf, idet han ikke ankommer til helvede for her ligesom de øvrige hensovede at blive holdt i fangenskab, men som sejrherre over dette dunkle og gudsferne sted, og som de her indespærredes forløser.

I Det nye Testamente findes denne forestilling kun svagt antydet; tydeligst

1. Peter 3,19 f, hvor om Kristus erklæres, at han »blev vakt til live i ånden, i hvilken han også drog hen og prædikede (frelsen) for ånderne i fængslet, for dem nemlig, som var ulydige dengang i Noas dage, da Gud biede i sin langmodighed».

Forestillinger som dem, der ligger til grund for denne påskeikon, kommer også til orde i Grundtvigs påskesalme »Herren af søvne opvågned, opsprang» (DDS 194), der er digtet efter et græsk forlæg. F.eks. når i v. 4 siges, at »Helvede sprængtes af Himlens lyn», og i v. 5 om Kristus erklæres, at »Han i sin død trådte døden på nakke». Endvidere kan henvises til Grundtvigs store påskedigt »I Kveld blev der banket paa Helvedes Port» (Sang-værk I,243; Værker i Udvalg IX, s. 367).

KOMMENTAR:

KULTURRADIKALISMEN HAR SEJRET SIG TIL DØDE

— nu er der kun frækheden tilbage!

DET skinbarlige hedenskab og dets tro følgesvend: menneskelig nød og elendighed er over

Det begyndte med Georg Brandes og hans broder Edvard i forrige århundrede. Det fortsatte ind i dette med Edvard Brandes' avis Politiken og dens aflægger Extra Bladet. Politisk fik det ekstra skub med Det radikale venstre og litterært med Poul Henningsen (PH), Hans Kirk, Thit Jensen og andre mørkemænd og -damer på den kulturelle og politiske venstrefløj. I dag sidder det på magten i næsten alle institutioner, skoler, læreanstalter og medier, inclusive Radio & TV.

Og folket lider! Det lider, fordi det af ovennævnte junta fik fjernet alle de hæmninger, som gør livet værd at leve. »Gør, hvad du har lyst til», lød parolen, og alle pæne danskere fik travlt med at lyde magthaverne. Det lød så forjættende og var da også ganske behageligt i første omgang, men det havde sin pris! »Gør hvad du har lyst til». Det skal man

ikke ustraffet sige til en befolkning. Den tager en på ordet. Tyveri, røveri, vold, mord, hor, hærværk, narko og druk bliver resultatet.

Det var ganske vist ikke meningen. Man ville bare frigøre mennesker fra såkaldte fordomme og snærende bånd, så de kunne leve som frie, lykkelige og legende mennesker, og sådanne er jo gode, ikke sandt, og vil aldrig finde på at misbruge andre. Jo go'morn! Naiviteten er grænseløs!

I modsætning hertil står virkeligheden på godt og ondt med dens levende mennesker af kød og blod. Den virkelighed, hvor »det gode, som jeg vil, det gør jeg ikke; men det onde, som jeg ikke vil, det gør jeg», Romerbrevet kap. 7, vers 19. Den virkelighed, hvor der må sættes grænser for mennesker, hvis ikke verden og livet skal destrueres. Den grænseløse frihed frister nemlig altid det onde i mennesket.

På det seksuelle område fik frigørelsen katastrofale følger: kærlighed erstattede

tes af sex, nydelse sættes over troskab og tillid, familier opløses, børn forsømmes. Tusinder skrider af fortvivelse, fordi den, man satte sin lid til, sveg: den elskede for hvem det hele kun var uforpligtende, forældrene fordi de havde for travlt med deres egne problemer. Livet er blevet meningsløst som aldrig før. Selvmordene flourer, ikke blot blandt voksne, men også blandt børn. Aldrig har mennesker været så grusomme mod hinanden som i dag, og aldrig har mennesker lidt som i dag. Altsammen bare fordi alle skal have lov til at gøre, hvad de har lyst til. Hvilket fantastisk budskab! Vi er bombet tilbage til urskoven! Jo, kulturradikalismen har sandelig godt og effektivt sejret – og samtidig – til sin egen undren – spillet fallit!

Og hvad oplever vi så i disse dage! At disse mennesker, hvis politik kun har efterladt afbrændt land, nu tillader sig at bruge den forfærdelige AIDS-sygdom til at føre regulær sexpropaganda. For det er jo i virkeligheden det, kampagnen for »sikker sex« går ud på. Det er frækhed, så det batter. Ikke blot sparker man det danske folk omkuld, man tramper også på det.

Lederen af AIDS-sekretariatet under Sundhedsstyrelsen, Lone de Neergaard udtalte skamløst og moralsk mindreværdigt, at kampen mod AIDS endelig ikke måtte føre til indskrænkninger i den frie sex. I stedet lancerer hun noget så tvivlsomt som kondom-sex, som om det skulle være sikkert. Det er det ikke. Det beskytter ikke 100%, hverken mod graviditet eller mod AIDS. Når hun alligevel propagerer for det trods risikoen for smitte og uden at nævne det eneste 100% sikre middel: afholdenhed før ægteskabet og trofasthed i ægteskabet, må man spørge sig selv, om det virkelig er AIDS-patienterne, der interesserer hende. Er det ikke snarere sådan, at AIDS endelig ikke må hindre danskerne i at dyrke sex og parré sig i flæng? Hellere risikere AIDS end risikere, at folk holder sig til parforholdet! Sikke en moral!

For at være sikker på, at danskerne

begynder tidligt nok på fri sex, har man lavet en AIDS-avis på 16 sider til uddeling i alle 8.-10. klasser. Her fremstilles det som normalt, at unge i 14-16 års alderen allerede har haft flere forskellige seksuelle forhold. Hele grundtonen fra A til Z er: Hold jer endelig ikke fra oplevelsen at gå i seng med forskellige, bare I bruger kondom. I TV's AIDS-udsendelse mandag den 8/2, som er lavpunktet af smagløshed og uredelighed, så man nogle ganske unge piger ugenert fortælle om deres seksuelle erfaringer, som om de repræsenterer det normale. Stakkels, stakkels unge piger! For ubefæstede unge mennesker, der ikke er i stand til at gennemskue svindelen, virker TV-udsendelsen som en direkte opfordring.

AIDS-kampagnen er ikke etisk neutral, som hævdedet. Tværtimod er den fuld af holdninger – holdninger, som er med til at ødelægge vore unge mennesker, så de mister evnen til at elske i trofast kærlighed. Og hvor den evne mistes, opløses familierne og samfundet, svigtes børnene og meningsløsheden holder sit indtog med alt hvad deraf følger af nød og elendighed.

Der er dog ting, der tyder på, at den menneskelige natur, som Gud har skabt, ikke vil finde sig i, at mennesker gennem fortænkte ideer søger at ændre betingelserne for menneskeligt liv. Den opvoksende ungdom har opdaget, hvilken skrækkelig verden kulturradikalismen med dens sexprofeter har efterladt dem i. Og nu gør de oprør. Har I ikke set »Alle elsker Debbie« i TV? Her er det de voksne, der egoistisk og svinsk har levet deres frie sexliv, mens børnene har lidt under det. Nu reagerer de unge ved at lægge vægten et helt andet sted end seksualiteten. Næsten puritansk dyrker de i stedet venskabet og den menneskelige varme.

Mennesket er skabt til parforholdet. Vi hører sammen to og to – i ægteskab. Hvor dette ikke respekteres, går menneskelivet og samfundslivet i stykker. Det er, hvad vi kan lære af kulturradikalis-

men. Blot en skam at så mange mennesker skal gå i stykker for at lære det, som allerede Guds bud lærer os. Sex hører kun hjemme i ægteskabet, hverken for eller uden om ægteskabet. Men der hører det til gengæld også hjemme som noget godt og smukt, Gud har skabt. Kun ved at lytte til Guds bud undgår vi den puritanisme, der uvægerligt følger som en reaktion på sexmisbruget, og som ingen af os heller kan være tjent med.

Guds bud er ikke kristendom, men naturlovene for menneskeligt samliv. Li-

ge så lidt nogen bliver kristen ved at respektere tyngdeloven, lige så lidt bliver man kristen af at respektere det 6. bud; men det kunne være, man blev en smule mere lykkelig her på jorden – ligesom man kommer til at leve en smule længere, hvis man ikke kaster sig ud fra rundetårn. Nej, kristendom er ikke det, vi skal gøre, men det, Gud allerede har gjort for vor frelse, og som vi blot skal stole på og takke og prise Gud for.

Olav Fog

GEORGES BERNANOS – KAJ MUNK – GRAHAM GREENE Nogle theologisk-litterære betragtninger

I EN række af vort lands biografer vil man denne vinter få lejlighed til at se en filmatisering af den berømte franske forfatter Georges Bernanos' roman »Under satans sol«. – Denne lejlighed skal man endelig benytte sig af; men det vil nok være klogt forinden at læse bogen med den samme titel. I Kristeligt Dagblad den 13/11-1987 var der en kronik af adjunkt Marianne Olsen om denne bog og filmatiseringen af den – samt om Bernanos i almindelighed. Mod slutningen kan man læse følgende: »... fordomme og snæversyn har i mange år berøvet den danske læser et af verdens vidunderligste forfatterskaber«. I to henseender virker disse ord overdrevne. Forfatterskabet er ikke særlig stort, og de to vigtigste bøger har vi dog på dansk – foruden »Under satans sol« også »En katolsk præsts dagbog«. Selv har jeg en ganske lille roman på svensk: »Den vildtagna«. På engelsk har jeg et gribende skuespil, som Bernanos blev færdig med ganske kort tid før sin død; det handler om nogle nonners fængsel og martyrdød under den franske revolution.

Det er også for store ord at kalde det et af verdens vidunderligste forfatterska-

ber; men »En katolsk præsts dagbog« er en forunderlig gribende bog, som i hvert fald enhver præst burde læse, ja hvilket »præstespejl«! Vi ser et eksempel på det, som den hellige Paulus skriver i Kol. 1, 24: »... hvad der mangler af Kristus-trængsler, udfylder jeg i mit kød til bedste for hans legeme, kirken«. Ja, også menigheden kan af denne bog få en forståelse af det »kors«, der altid hører præsteembedet til. Skulle filmatiseringen af den bog igen dukke op f.eks. i fjernsynet, bør man sætte alt til side for at se den. Da jeg havde set dette mesterværk, måtte jeg straks skrive en kronik om den.

»Under satans sol« er i mine øjne litterært svagere, gribende, men undertiden næsten overdreven i sine skildringer. Det er vist svært at finde et værk, der stærkere end denne katolske bog skildrer syndens, det ondes forfærdelige, fortærende, ødelæggende magt – og Satans næsten håndgribelige virkelighed. Den hellige præst må sidde næsten dage igennem for at høre menneskers skriftsmål – opleve alt det snavs, der dermed kastes ind på hans hjerte. Han oplever også, hvor trivielle, ja næsten kedsommelige de samme stadigt gentagne synder er.

Det samme kan man iøvrigt få indtryk af ved at læse moderne romaner! Til gengæld oplever man i »En katolsk præsts dagbog» en meget stærk skildring af frelsen af nåde alene!

Ejendommeligt nok kommer kronikøren i KD ikke ind på det, der giver »Under satans sol» en speciel interesse: at der bag denne præst skjuler sig en virkelig person — i hvert fald som inspirationskilde, nemlig den berømte sognepræst i Ars i Frankrig, forlængst erklæret helgen i den romerske kirke. Der findes et utal af skildringer af denne præsts liv. Det sidste, jeg har læst om ham, er et essay i den svenske theologiske doktor, idéhistoriker og skønlitterære forfatter Christian Braws fine bog fra 1983 »Kulturkampen». Han fødtes i 1785 og voksede dermed op under den franske revolutions forfølgelse af kirken. Han blev et vidunderligt Guds tegn i et århundrede, der på mange måder var præget af den store fornægtelse, Karl Marx's og Charles Darwins århundrede. På præsteseminariet syntes han at være håbløst ubegavet, så da han endelig blev præsteviet, fik han ikke lov til at øve personlig sjælesorg.

Og så blev han netop en skriftefader uden lige! Han blev aldrig mere end en middelmådig prædikant; men folk strømmede til hans kirke fra hele landet for at få hans sjælesorgeriske hjælp; undertiden gik der ekstratog til Ars af den grund! Han levede i den yderste fattigdom og tålte de største ydmygelser. Man sagde, at han blev årsag til mere end 100.000 menneskers omvendelse. Det lyder helt Billy Graham'sk, men bortset derfra hvilken forskel? Som en af sine kilder angiver Christian Braw en ret ny bog om denne mands liv, Henry Ghéons »The secret of the Curé d'Ars», London 1979.

Da vi trods alt har oversættelser af Bernanos' to hovedværker, har danske læsere ikke noget særligt at klage over med hensyn til dette forfatterskab. Men Marianne Olsens ord kan gælde en anden

katolsk forfatters bøger. Det må helt bestemt være »fordomme og snæversind», der »har berøvet den danske læser» kendskab til en af Graham Greene's stærkeste kristne bøger, »The potting Shed» fra 1958. Den findes på svensk med en titel, noget i denne retning: »Skuret i haven». Tilsyneladende skraber man ellers bunden med hensyn til danske oversættelser af Graham Greene, så jeg ikke engang har gidet komplettere min samling af hans bøger med den helt ligegyldige »Min ven generalen». Heller ikke hans skuespil fra 1950 »The com-pleasant lover» er oversat. Jeg tror, det skyldes, at den er en bidende satire over vor tids, ak så banale ægteskabsbrud og trekanthistorier — fyldt af barsk humor.

Når jeg her inddrager Graham Greene's »The potting shed», er grunden, at et kernepunkt i »Under satans sol» — og i filmen over den — er et forsøg på en dødeopvækkelse. Der skildres, hvordan »den hellige præst i Lumbres» ved en bestemt lejlighed næsten vil tvinge Gud til at gøre et mirakel med en død dreng, og det lykkes *ikke*, for med Bernanos' ord: »Gud giver kun efter for kærligheden». I Graham Greene's skuespil er kernen også en dødeopvækkelse, men een, der virkelig skete: en katolsk præst opvakte en dreng fra de døde. Der kan ingen tvivl være om, at Graham Greene har læst Bernanos' bog og er blevet inspireret af den — og af de ovennævnte ord. I dette tilfælde er præsten af særlige grunde alt andet end en helgen, men om ham gælder bogstaveligt Bernanos' ord »Gud giver kun efter for kærligheden». Det er et meget fint theologisk udsagn, meget værd at overveje, når der i visse kredse i dag ofte tales, ja næsten prales meget om bønnens magt til at gøre helt håndgribelige mirakler.

Det er i denne forbindelse, jeg ikke kan lade være med at inddrage et tredje stykke litteratur, nemlig Kaj Munks »Ordet», hvor der som bekendt også sker en dødeopvækkelse, altså et rigtig stort mirakel. Men her må det ganske sagligt

konstateres, at det danske værk helt falder igennem i sammenligning med det franske og det engelske. Det er sikkert, fordi det ikke rangerer meget højere end god folkekomedie, at det har kunnet opføres igen og igen; Graham Greene's stykke er alt for farligt! Det, der undgås hos Bernanos, er netop det, der bliver hovedsagen hos Kaj Munk: at troen bliver en kraftpræstation, et kunststykke, hvorom vi på vejen hjem fra teatret blot kan sige, at den har vi altså ikke.... Det er et typisk liberal-theologisk problem fra forrige århundrede, som forfatteren er blevet hængende i — problemet i Bjørnsons »Over evne» og Ibsens »Brand». I 3. gymnasieklasse skrev jeg vist en begejstret stil om disse to skuespil....

Når man kender Graham Greene's skuespil, fornemmes det pinligt, at Munk lader »den eneste troende» være den gale Johannes — foruden barnet, for det kan kun styrke folk i deres kristne antipatier. Bibelen siger iøvrigt også helt modsat, at det er dåren, den gale, der mener: »Der er ingen Gud...!» Hvor Munk går til angreb på de mange sølle troende, jager Greene meget større vildt, nemlig de fine, »lærde» van-troende, der bekæmper et virkelig sket mirakel, for det forstyrrer nemlig *deres* tro!

En vigtig grund til, at »The potting shed» ikke findes på dansk, er uden tvivl, at det er en alt for generende bog, idet den gør tykt grin med moderne ateisme og fritænkeri. For at forstå den klare forbindelse med Bernanos' bog må jeg så kort som muligt fortælle nogle brudstykker, hvor vi især møder forfatterens barske humor og ironi:

I den første scene møder vi dr. Baston, der, medens hans ven Callifer er ved at dø ovenpå i det store hus, memorerer på sin »prædiken» til begravelsesceremonien. Han tager et askebæger og siger: »... den aske, som vi nu overgiver til ... den jord, som han elskede, er alt, hvad der er tilbage ...» Da ceremonien virkelig fandt sted ude i den store have, blev den

— trods generalprøven — pinligt spoleret ved, at en hund pludselig for ind i »menigheden», så dr. Baston tabte asken!

I »prædikenen» omtales Callifers studie over Jesus: »Han var en mand». Ja, Callifer var sandelig en mand — en mand, der tappert kæmpede for »sandheden om den evige død mod den kristne overtro om det evige liv». Han forkyndte ateismens »evangelium» om »det tomme univers, ubeboede planeter, stjernesystemer, der har taget den kristne guds plads». Den 13-årige sønnedatter Anne aflægger løfter til »udviklingens uundgåelighed og menneskets herlighed» og citerer hermed sin farfars »En skeptikers trosbekendelse».

Hun har dog allerede smagt de bitre frugter af denne »tro»; ateismens »evangelium» om verdensaltets tomhed får hende til at ønske, at jorden også var tom, i hvert fald ubeboet af mennesker. Modsat ateistens overtro på menneskets herlighed ser hun realiteterne: mavepine, forkølelse og bygkorn i øjet, hvad dr. Baston har! Den ene af Callifers sønner siger lige ud, hvad der vel snarere kunne kaldes »den videnskabelige sandhed» om menneskene: »Vi er ikke værd at elske...» Han spørger: »Er der ikke en kærlighed, der bare er til og ikke kræver noget?» Uden at vide det spørger han dermed om Guds kærlighed. Han sætter sin lid til den døende far, om han da ikke hos ham kan møde den rene kærlighed.

Men en sådan kærlighed har den friggjorte fritænker ikke, sådan en kærlighed har han ikke haft til sin søn siden... hvornår? Jo, siden James som dreng gjorde noget uanstændigt! Siden har han aldrig været hjemme, boet på skoler og lignende og har kun mødt sin mor af og til. Han husker ikke, hvad det var, han gjorde dengang, men gætter på et eller andet seksuelt. Nej, det er meget værre; han opstod fra de døde! Der skete et mirakel i redskabsskuret i haven, og denne »synd» kan ikke tilgives ham. Callifer var nemlig alt andet end »en mand», en modig mand, som dr. Baston sagde i sin »prædiken». Hans kone indrømmer

blankt, at hun har måttet beskytte ham resten af hans liv, siden dette »ulykkelige» mirakel skete. Som hun selv siger det: »Hele hans liv havde han skrevet om nødvendigheden af et bevis. Da det så kom, måtte han jo tilbagekalde alle sine bøger og begynde forfra». Dette ville hun skåne ham for. Da James nu ville besøge sin far på hans dødsleje, hindrer hun ham i at gå ovenpå, for at hendes mand »kunne dø i fred», som hun udtrykker det – altså dø nogenlunde i fred i sin van-tro.

Ak ja, det kan nok af og til for mange være svært at holde sin ateistiske »tro» fast – f.eks. mod hele historiens vidnesbyrd og imod menneskehjertets egen tale. I dette tilfælde var der i hvert fald intet andet middel til at bevare van-troen end at holde alle skadelige, religiøse påvirkninger ude. Da havemandens kone nævner Lazarus, der blev opvakt fra de døde, spørger Anne: »Hvem var han?» – og får svaret: »En eller anden i en bog, som I Callifers ikke har lov at læse». Her udfolder Greene's bidende ironi sig rigtig, for der er jo talt så meget om det pres, der i troende hjem kan lægges på børnene, om forbud mod at læse farlige bøger og om, hvordan børn kan lide skade under et sådant pres. Men selvfølgelig kan de van-troende være lige så snævre; fritænkere vil nødigt have, at deres børn skulle tænke så frit, at de blev kristne; også her skal børnene gerne bevares i deres forældres »tro».

I dette fritænkerhjem oplever James som dreng dette anti-religiøse pres så stærkt, at han drives til selvmord. Han hænger sig i redskabsskuret; havemanden skærer ham ned og giver ham kunstigt åndedræt, men forgæves; drengen er død. James er blevet offer for faderens vantro, og da han så begår det uanstændige at stå op fra de døde, må han ofres endnu engang og bliver sendt hjemmefra, for man kan jo ikke have et sådant mirakel gående løs i en berømt ateists hus! Vidnet, havemanden, måtte også ofres; han blev fyret og er heldigvis forlængst død. Endnu tidligere havde

Callifer iøvrigt også ofret sin bror – brutalt brudt med en bror, der opførte sig så slemt, at han blev en kristen, ja blev katolsk præst!

Men det blev endnu værre, for det var denne bror, der blev redskabet til at opvække den døde dreng! Miraklet her er ganske anderledes meningsfyldt end hos Kaj Munk, for her der der ikke bare tale om en slags trylleri: »når bare vi har tro nok...» Nej, her er det, at Greene uden tvivl knytter til forsøget på en dødeopvækkelser i »Under satans sol» og til ordene: »Gud giver kun efter for kærligheden». Her sker miraklet på grund af kærlighedens offer – som Kristi mirakler udførtes af en, som ofrede *alt*! Præsten står i redskabsskuret med den døde dreng, som han elsker. Alt vil han give for at bringe ham til live igen; men hvad har en ludfattig katolsk præst at ofre? Eet eneste, nemlig sin tro og sin fred, og det ofrer han – modsat broderen, der endelig vil bevare sin van-tro og sin van-fred og derfor ofrer sin søn!

Præstens offer bliver modtaget. James ved ikke, at han har været død og kommer til at opleve de bitre frugter af barn-domshjemmets »tro»: meningsløsheden, tomheden, ikke at kunne elske, ikke at gide leve. Ved Annes hjælp får han nu et møde med den farbror, hvis eksistens var holdt skjult for ham, præsten, der ofrede sin tro og sin fred for hans skyld. I den vantro præsts stue oplever James et uafrysteligt indtryk – ikke af Guds nærvær, men af Guds fravær. Og her stilles præsten for første gang overfor det menneske, han engang opvakte fra de døde, og ledes dermed tilbage til den begivenhed, som han selvfølgelig ikke troede på – netop fordi han havde mistet troen. Drengen var jo bare skindød, mente den vantro præst ... Men nu går det op for ham: »Han svarede min bøn!» Ruinerne omkring ham, den elendige tilværelse som uværdig, vantro og efterhånden fortrukken præst er beviset. »Jeg troede, jeg havde mistet ham for steds», er hans sidste replik.

Det skulle ikke være svært at se, at

Greene's drøje humor og satire afdækker den samme strid mellem Gud og hans modstander, som vi møder i al dens uhygge i Bernanos' roman. Satans ødelæggende og dræbende magt er den samme. Den »rigtige» præst bag »Under sa-

tans sol», sognepræsten i Ars døde i 1859. Om ham fortælles der ikke, at han *gjorde* mirakler; men han var selv et Guds under i frafaldets tid. Et sådant under savner vi i dag.

Poul Ulsdal

MENNESKET – GUDSBILLEDE OG ORMESÆK

SÅDAN lød overskriften over den panel-samtale, der fandt sted den 9. januar i år ved Kirkelig Fornyles konvent på Gran. På anmodning skal jeg her gengive mit indlæg, hvor jeg beskæftigede mig med tanker, der har optaget mig stærkt gennem de senere år.

Indlægget har jeg her rekonstrueret på grundlag af notater og hukommelse, suppleret det en smule og gengivet det i en form, der lader mig henvende mig til mine danske læsere.

Så vil jeg starte med at sige, at det er mig en stor glæde at få denne lejlighed til at dele disse tanker med indvånere af det land, der gennem personlige venskaber, to års studieophold og navnligt forrige århundredes salmedigtning har givet mig så meget at være taknemmelig for.

Indledningsvis skal det også siges, at eftersom norsk kristendom har været præget af mange ord og navnlig den megen tale om synd, så vil dette uundgåeligt genspejle sig i denne artikel.

Vores kirkes opgørstime.

Nu er vel de kirkelige forhold ikke nøjagtigt de samme i Danmark som i Norge. Men Kirkens krise i vores tid føler vi vel alle lige så stærkt.

Lad det så være sagt med det samme: Vi gør bedst i at se i øjnene, at vi lever i en tid, hvor mennesker flygter fra Kirken. Ja, det tør siges: Vi lever i en skæbnetime, og vi skal bare ydmygt takke Herren for, at den endnu ikke helt er ude!

Nu er tiden inde til at betænke, at det

måske ikke så ensidigt er »det moderne, verdsligtgjorte menneske», der skal lastes for denne udvikling. Nu er tiden kommen for os – der kalder os aktive kristne, personlige kristne, eller hvad vi så ellers har fundet på – til at beskikke vort bo.

Jeg har tidligere ofte tænkt – og ganske vist mange med mig – nogenlunde således: hvis nu bare ikke folk var så ligegyldige, og på den anden side: hvis bare Kirkens tjenere havde større liturgisk indsigt og forståelse, ja, så kunne vores gudstjenester have været noget andet, de kunne blandt andet have været langt bedre besøgte, og så kunne så meget have været anderledes.

Dette er vel slet ikke urigtigt. Men det, der har dæmret for mig i den senere tid som selve kernepunktet i dette spørgsmål, er dog i første omgang et andet anliggende: Menneske-synet. Og det store spørgsmål, der da rejser sig – til selvransagelse for alle os, der regner os som indvånere af Guds rige – er dette: Hvor bliver kærligheden til menneskene af i vores kirke, eller skal vi sige: iblandt os?

Den menneskelige hoffærdighed og læren om den totale syndsfordærvelse.

Det er på høje tid at sige det: theologernes forkyndelse møder folk med en menneskeforståelse, hvor man som oftest hverken kan kende sig selv eller sin næste igen. Her bliver på den ene side liden plads til de skønne og gode erfaringer, mennesker har gjort om sin næste. Sådant henvises til kapitlet om »det

verdslige regimenter». På den anden side kobles syndsbegrebet kun vagt til den forfærdelige virkelighed, som vi dagligt konfronteres med gennem vor tids veludviklede nyhedsformidling.

Det store, falske anstød er nemlig netop den virkelighedsblinde og derved kritikløst generaliserende lære om menneskets totale syndsfordærvelse. Og det værste er det suveræne krav om antagelse af denne lære som betingelse for, at man skal få lov til at have nærmere med Kristus at gøre og overhovedet taget kunne bruge sit kristennavn!

Nu vil nok theologerne rykke tilbage og sige, at dette nok bliver vranglære. De vil sige, at den slags hyldes af menneskelig hoffærdighed og underkendelse af den Hellige Skrifs »klare ord» vil føre fuldstændigt på afveje.

Jeg bliver imidlertid lige så rolig og må bare fremholde, at læren om menneskets totale syndsfordærvelse ikke er et sandt anstød over for menneskelig hoffærdighed, men derimod en underkendelse af store dele af den Hellige Skrifs vidnesbyrd og folgeligt også af livets virkelighed — thi dette hænger altid tæt sammen, hvilket theologerne bestandigt vil have svært ved at se.

To skæbnesvangre dogmer.

Hele den negative måde at forstå og møde mennesker på, der skriver sig fra synet på mennesket som først og sidst en eneste stor syndsfordærvelse, bunder i to dogmer, der har redet vor norske kristendom som en mare gennem de to seneste århundreder, mindst.

Det ene er Pontoppidans lære om, at mennesket efter syndefaldet bærer Satans billede. Dette har faktisk danske og norske konfirmander lært gennem 200 år.

Det andet dogme, der ganske organisk følger af det første, er det, som theologerne ovenikøbet har givet latinsk benævnelse, nemlig »Ordo Salutis», den grangiveligt eneste gyldige »frelsens orden», der går ud på, at den eneste rette vej til Kristus først må gå gennem en

mere eller mindre pludselig erkendelse af ens egen personlige syndighed — vel at bemærke *forinden* man skal få lære Kristus at kende.

Dogmer vil vi altid have, hvordan vi så end drejer og vender på det. Men dogmer, der bærer forkert afsted, er uhyre skæbnesvangre — hvad historien da også kan opvise de rædsomste eksempler på. Så er det heller ikke til at undres over, at de to nævnte dogmer har fået så skæbnesvangre konsekvenser for norsk kristendom, og ganske vist også for dansk.

Vi skulle nu snarest få i stand et koncilium og få dem ophævede! Men på ægte luthersk vis bør vi ville afholde dette koncilium, enhver af os i sit eget hjerte ....

Tre kilder til menneskets erkendelse.

For, skal vi tale om mennesket, og navnligt tale *sandt* om mennesket, så har vi tre kilder at øse af: den Hellige Skrift, vores egen livserfaring, samt den kombination af Skriftens lys og livserfaringens indsigt, der, ved den Hellige Ånds vejledning, gennem tiderne har nedfældet sig i den hellige, almindelige kirkes tradition.

Da må vi i udgangspunktet være klar over den mangfoldighed, der kendetegner menneskelivet såvel som Skriften. Hvis vi overser dette, hvis vi, hvad der da også så udtrykkeligt advares mod i Skriften, overlader det enkelte skriftord til egen tydning, ja, så havner vi i en eller anden form for sektersk fanatisme. For lige så lidt som livsvirkeligheden lader den Hellige Skrift sig indfange i nogen entydigheds klarhed.

Skriften, som vi i ren ubetænksomhed ofte kalder »Guds klare ord», siger på et sted om Gud, at han »bor i et lys, som ingen kan nå». På et andet sted lyder det i den selvsamme Skrift: »Herren har sagt, han vil bo i mulmet».

I vores bibelbog siger apostelen Paulus det ganske klart: »Så frelses vi da ved troen alene, og ikke ved gerninger». I den samme bibelbog siger apostelen Jakob det lige så klart: »Så frelses vi da

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

LANDSKONVENT 1988

Hovedtema:

»Kristus i dag som i går, evig Guds Søn,
vor genløser»

12. - 14. maj
i

Åbyhøj Kirke og Sognegård
Silkeborgvej
Åbyhøj, Århus

»KRISTUS I DAG SOM I GÅR, EVIG GUDS SØN, VOR GENLØSER»

I disse årtier tales der meget om en identitetskriser, som moderne mennesker skulle lide af. »Hvem er jeg?» spørger man. Der sker så mange forandringer med os, at vi ikke længere kan genkende os selv. Også kristne mennesker, der skulle være forskånet for en sådan krise, fordi de har deres identitet – ikke i sig selv, men i Jesus Kristus, er alligevel ofte havnet i den. Hvordan kan det være? Er det mon, fordi de alligevel ikke har deres identitet i Jesus Kristus, men tværtimod lader Jesu identitet være afhængig af dem selv, sådan at Jesus forandrer sig i takt med dem og den tid, de lever i? Eller – er Jesus virkelig variabel? Er han kun sandheden i knop, som i tidens løb udfolder sig mere og mere. Er det det, der menes med, at Helligånden skal vejlede os til hele sandheden?

Bibelen er ikke i tvivl om svaret: Jesus Kristus er den samme i går og i dag, ja, til evig tid, Hebr. 13,8. Det samme er Grundtvig: »Kristus, i dag alt som i går, evig Guds Søn, vor genløser» (DS 280,6) og »og havde kirken grundvold skiftet, ej sandheds Gud den havde stiftet, thi evig fast står sandheds ord» (DS 285,3).

Det er på dette grundlag, vi igen i år holder landskonvent. Midt i tidens omskiftelser og vor egen foranderlighed består dog vor identitet: den levende Herre Jesus Kristus, som vi blev døbt til, og som altid er den samme. Det er ham, vi er samlet om på landskonventet: ved foredragene, samtalerne, tidebønnerne og ved messerne. Kom og vær med!

Olav Fog

PROGRAM

Kristi himmelfartsdag den 12. maj	17.30	Procession med efterfølgende vespers. Liturg: Peter Østerby-Jørgensen. Prædikant: Ole Wierød.
18.00 Ankomst. Spising af medbragt mad.	18.30	Aftensmad.
19.00 Vesper med velkomst ved formanden.	20.00	Foredrag v/Frede Møller: »Kristus til evig tid». Kaffe.
20.00 Foredrag v/Peter Østerby-Jørgensen: »Kristus i går». Kaffe.	22.00	Completerium.
22.00 Completerium.		

Fredag den 13. maj

8.30 Festmesse i Åbyhøj kirke. Celebrant: Olav Fog. Prædikant: Poul Exner.		
10.00 Morgenkaffe.		
10.30 Foredrag v/Søren Ruager: »Kristus i dag».		
12.30 Tolvsang.		
13.00 Middag.		
15.00 Kaffe. Derefter samtale i grupper om bibeltekst.		

Lørdag den 14. maj

8.30 Messe i Åbyhøj kirke. Celebrant: Frede Møller. Prædikant: Svend Hansen.		
9.30 Morgenkaffe.		
10.00 Generalkapitelet efter vedtægterne.		
12.30 Tolvsang.		
13.00 Frokost.		
13.30 Generalkapitel fortsat.		
15.00 Afslutning.		

PRAKTISKE OPLYSNINGER

Konventsafgift: 100 kr. for hele konventet; 50 kr. for fredag; 25 kr. for henholdsvis torsdag og fredag.

Medbring: Salmebogen og »129 salmer. Præster medbringer alba og hvid stola.

Vejviser: Åbyhøj kirke ligger på Silkeborgvej. Fra byen kører man stik vest og tværs over Ringgaden. Sognegården lig-

ger på Thyregodvej 49 i Åbyhøj. Man kan parkere på pladsen foran kirken og til fods gå gennem kirkegården op til sognegården. Fra banegården kan man tage linie 5 (Åby/Gellerup).

Nærmere oplysninger fås ved henvendelse til mødelederen, sognepræst Olav Fog, Blåhøj, 7330 Brande, tlf. 0534 5061.

TILMELDING

Navn.....

Adresse.....

Telefon.....

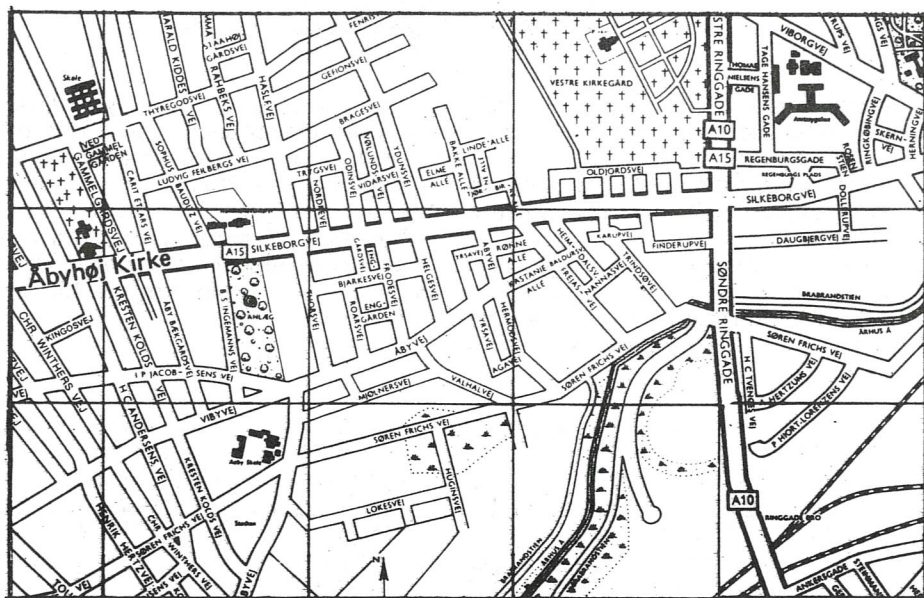
anmelder hermed min deltagelse i Fælleskabet KIRKELIG FORNYELSEs landskonvent i Åbyhøj den 12.-14. maj 1988 og ønsker at deltage i følgende måltider:

Torsdag den 12. maj:	Aftensmad (medbragt)	
Fredag den 13. maj:	Morgenmad, 12 kr.	.....kr.
	Middag, 35 kr.	.....kr.
	Aftensmad, 25 kr.	.....kr.
Lørdag den 14. maj:	Morgenmad, 12 kr.	.....kr.
	Frokost, 25 kr.	.....kr.

Pris for måltider i alt .....kr.
Konventsafgift (100 kr., 75 kr., 50 kr. eller 25 kr.) .....kr.
At betale i alt .....kr.

Beløbet er indsendt til FKF's regnskabsfører, Paul Jenkins, Tornestykket 19, 2720 Vanløse. Postgiro 208 81 42. Pr. check/ pr. giro.

Drikkevarer købes på stedet. Kaffe 10 kr. Anmeldelse til måltider er bindende. Ved ankomsten udleveres spisebilletter til de pågældende måltider.

Tilmeldingssedlen og indbetaling sendes *senest*
den 5. maj til FKF's forretningsfører
Paul Jenkins
Tornestykket 19, 2720 Vanløse
Postgiro 2 08 81 42

ved gerninger, og ikke ved troen alene».

Alt dette er sandt, for Guds ord er sandhed. Men vi forstår lidt af det hele, om ikke den Hellige Ånd får lov til at forbinde Guds-ordet med vores egen livs-virkelighed. Ellers kan vi heller aldrig komme til rette med de for verdens blottede øjne tilsyneladende store modsætninger i den Hellige Skrift.

Lad os betænke, at han, der tordnede kraftigere end profeterne – og vel at bemærke: mod *de udvalgte!* – han, der endog skærpede Moseloven – »I har hørt, at det er sagt til de gamle .... men jeg siger eder ....« – han er den, der ved sit ord giver kvinden, der er grebet på fersk gerning i hor, nyt liv og siger til hende: »Heller ikke jeg fordømmer dig. Gå bort, og synd ikke mere».

En anden af disse tilsyneladende modsætninger finder vi mellem et par andre velkendte udsagn. Siger vi: Jeg arbejder på min frelse, jeg gør, så godt jeg kan, så rammer Herrens ord os: »Han der begyndte den gode gerning i eder, han skal fuldbyrde den indtil vor Herres Jesu Kristi dag». Siger vi så: Jeg arbejder slet ikke, for Herren gør det alt-sammen, så rammer også hans ord os: »Arbejd på eders frelse med frygt og bæven».

Med disse to eksempler har vi henledet opmærksomheden på den livsdynamik, som vi finder overalt i evangelierne, hvor der berettes om Jesu møde med mennesker. Men en kirke, der ikke længere forstår denne livsdynamik, har ikke meget at møde mennesker med, hverken i vores tid eller i en hvilken som helst anden.

Erkendelsen af det sønderbrudte guds-billede.

Og nu til vores eget opgør: vi er selv eksponenter for en kirkelig tradition, der ensidigt har fokuseret på nogle af Skriftens udsagn både om Kristus og om mennesket og ladet andre ligge.

Lad os først standse ved menneskeforståelsen, således som den tilkendegiver sig i den Hellige Skrift. Dernæst skal

vi gøre nogle betragtninger om det vældige Kristus-billede, der rejser sig.

»I mig, det er: i mit kød, bor der intet godt», må apostelen Paulus bekende. Men den samme apostel siger et andet sted: »Alt, hvad der er godt, alt, hvad der er ædelt, alt, hvad der er ære værd, giver agt derpå!«

Hvor ofte citerer vi ikke fra Ps. 8 – selve gennemgangssalmen ved årets Gran-konvent – de indledende ord, der afrundes med udsagnet: »Hvad er da et menneske, at du kommer ham ihu, og et menneskebarn, at du ser til ham». Og hvor lidt standser vi ved fortsættelsen, hvor det lyder til Skaberen om mennesket: »Du gjorde ham lidet ringere end Gud; med ære og herlighed kronede du ham».

Hvad den Hellige Skrift ruller op for os, er intet mindre, end den dybe virkelighed, at den evige Gud skabte mennesket som den mage, han skulle rette sin kærlighed mod – han, der selv var, er og bliver kærlighed. Derfor skabte han mennesket, blæste kærlighedens Ånde i dets næse, og gjorde det lidet ringere end sig selv.

Den dybe, dulgte anelse om denne vores guddommelige herkomst har op gennem alle tider manifesteret sig i gudsyndelse. Jorden har aldrig kendt et folkeslag, der ikke har haft en religion. Dette er netop, hvad apostelen Paulus oplever på Areopagos, ved alteret for den ubekendte Gud, og han bringer så athenerne evangeliet med de indledende ord: »Denne Gud forkynder jeg eder».

Anelsen om vores herkomst har overalt manifesteret sig i gudsyndelse, sagde vi. Ja, navnlig gudsyndelse: kultus, ofertjeneste. Thi sammen med anelsen om vores guddommelige herkomst gik altid erkendelsen af det sønderbrudte guds-billede i os. Derfor måtte sonoffret stadig frembringes.

Syndserkendelse i sandhed.

Erkendelsen af det sønderbrudte guds-billede – denne erkendelse skal vi netop kalde syndserkendelse. Og som i al an-

den tale om erkendelse er det her først og sidst tale om sandhed.

Dermed er vi ved det, der må siges med al mulig tydelighed i vores situation: syndserkendelse er ikke noget, der kan manes frem. Da bliver den usand – ja, den kan rentud sagt forme sig som den rene livsløgn.

Er der noget, der er ramme alvor, så er det synden. Norsk kristendom kender udmærket godt til ungdomslejrene, hvor den store kulmination ofte har været en stærk appel om lørdagsaftenen, hvorved en flok purunge mennesker i løbet af flygtige 5 minutter skulle komme til at føle sig (thi *erkende* er vel ikke her ordet) som bundfordærvede syndere.

Nu i opgørets skæbnetime må det siges: så let kan vi, i sandhedens navn, ikke tage på synden!

Det, der for Hans Nielsen Hauge og flere andre har været en sand, vækkende oplevelse, der for dem har indebåret en *pludselig*, åndelig klargørelse, dette har man villet gøre til norm. Og derved har man fuldstændig overset, at menneskelivet »normalt» forløber som en stadigvæk fremskridende erkendelsesproces. Denne erkendelsesproces går tidvis i ryk og nap, men at ville generalisere ud fra store personlighedens egne åndelige oplevelser, det fører til usandhed, thi enhver af os er skabt til at være sig selv – hvad da navnligt er vores skabers gudommelige vilje. Alene det at etablere nogen slags forrang i Guds rige for dem, der har oplevet et pludseligt erkendelses-skred, det er hoffærdighed overfor Gud selv, og så er det livsfarligt.

»I sligt et vejr ....»

Tilbage til lørdagsappellen: hvad skulle der så komme ud af denne fremmanede nød? Jo, da skulle man behøve en frelser, og så var svaret Jesus.

Hvad er dette andet end en systematisk opdragelse til den kristendomsforståelse, som Henrik Wergeland et øjeblik parodierer således: »I sligt et vejr, da får du bønner, Gud!»

Gud puffet ind som en slags »missing

link» i vores tilværelse! Da må vi virkelig spørge: hvem er tilværelsens herre – er det jeg, eller er det måske Gud?

Når Gud er blevet en sådan brik i menneskets puslespil – den brik, der ved en slags *sim salabim* skal få alt til at gå op, og da helst lige med det samme og for bestandigt – se, da må vi for alvor begynde at tale om den menneskelige hoffærdighed.

Ovenikøbet slutter sig smukt hertil den meget anvendte lignelse om Kristus som redningsbøjen, der er kastet ud i dette livs frådende vover, og som vi så må tage stilling til, om vi skal gribe eller ikke; og så udhules det hele efterhånden til at blive et spørgsmål om at ligge der i havet og holde i redningsbøjen – om det end skal vise sig, at Herren giver halvfjerdsindstyve, eller, om der er megen styrke, firs år.

Jeg sigter her til den tilbageholdenhed med at øse af skrifterne – læs: virkeligt at forkynde *Kristus* – over for »almindelige mennesker», der er blevet resultatet af dette evindelige tærskel-mas.

Syndserkendelse i Ånd – Talsmandens overbevisning.

For min egen del kan jeg ikke andet end istemme med apostelen Johannes: »Om vi siger, at vi ikke har synd, da bedrager vi os selv, og sandheden er ikke i os». Men hvem er det, der overbeviser verden om synd, om retfærdighed og om dom? Mon det ikke er Talsmanden, den Hellige Ånd, som Herren har givet mig i den hellige dåb?

At den fulde oversigt over min egen syndighed skal være tilstede, inden jeg overhovedet skal få lov til at lære Kristus nærmere at kende, passer dårligt med hans løfte om Talsmanden. Det passer heller ikke med betragtningen af de utallige måder, hvorpå han selv har mødt mennesker, således som det er meddelt os i evangelieberetningerne.

Den overvældende Kristus-ikon.

Det, der har ført mig til Kristus i mere bevidst alder, er ikke nogen forceret

modning af min syndserkendelse. Den har, i ly af Kristi kærlighed, fået lov til at udvikle sig sammen med selverkendelsen, næstens erkendelse og gudserkendelsen.

*»Vor formørkede forstand
kan jo ikke sandhed kende,
uden din, den gode Ånd,
vil sit lys i os optænde.»*

Det, der har ført mig og stadigvæk fører mig tilbage til min dåbs pagt, det er intet mindre end det vældige Kristus-billede, der har rejst sig stadig stærkere for mig, formidlet gennem levende mennesker, af hvilke nogle stadigvæk er i verden, medens adskillige er blandt dem, jeg altid takker Herren for på den store Allehelgens Fest.

En af disse er skjalden fra Vartov, en anden digteren fra Falster. Deres navne behøver ikke her nævnes – dertil er de for velkendte for mine danske læsere.

Den førstnævnte – og det har ret mange slet ikke indset – træder selv, som Johannes den Døber, ganske tilbage for det vældige Kristus-billede, der rejser sig fra hans påskesalmer.

Den anden har under sjælens valfartsgang lært det ene store: at omvende sig og blive som et barn. Og han har loddet dybere i Kristus-mysteriet end, hvad nogen ved – thi himlenes rige hører sådan-ne til.

Alt dette har sagt mig noget om, at det, der er Kirkens opgave, netop er at rejse Kristus-ikonen – ligesom Moses ophøjede slangen i ørkenen – så vores tids mennesker kan få noget at forholde sig til. Dette i stedet for, som den syge organisme, at tage temperaturen hver dag og bruge størst energi på det spørgsmål: Hvor mange har vi så med os idag? Det er jo nemlig kun en syg organisme, der tager temperaturen hver dag.

Dommen hører Herren til.

Vores Herre og Mester har lært os noget andet. Kirkens opgave er at så kornet ud. Så vil noget falde blandt torne, no-

get på vejen, noget på stengrund, og endelig noget i den gode jord. Om det så synes, som om ukrudtet florerer, så skal dog både hveden og ukrudtet vokse sammen indtil høsten. Dommen hører Herren til! (Undskyld denne blanding af »to helt forskellige lignelser».)

Hvad er al denne snak om, hvem der er udenfor og hvem der er indenfor, andet end menneskelig hoffærdighed! Som kristne kender vi kun én dommer!

Nu synes det i Norge, som om vi kan få en ny »helvedes-debat», lig den, vi havde i halvtresserne. En af vores pensionerede biskopper – om man kan udtrykke det sådan – har fornylig udtalt, at tendensen til at ville skitsere kun én endelig udgang for menneskeheden – og da navnlig den evige salighed – er »meget foruroligende».

Hvad der imidlertid altid er meget foruroligende, det er alt det, vi skaffer os som sovepude. I den forstand har biskoppen afgjort ret. Men så kan det lige så meget gælde den hoffærdighed, der siger: »Jeg har valgt Jesus» – om ham, der selv har sagt: »I har ikke udvalgt mig, men jeg har udvalgt eder».

Så ville jeg gerne anfægte nævnte biskop med at henvise til apostelens ord om, at det er Guds vilje, at *alle mennesker* skal blive salige og komme til sandheds erkendelse, og så spørge ham: Er det dette, der er »meget foruroligende»?

Hvad der virkelig er foruroligende, er den store, selvsikre ro, hvormed vore egne kristelige miljøer betragter de store skarers formodede evige fortabelse. Her er der imidlertid kun et at sige: dette er slet ikke til at udholde, det er ikke til at leve med – hvilket da Kristus heller ikke kunne. At genvinde den tabte brud, det er viljen bag Kristi vældige kærlighedsgerninger. Og vores opgave i denne sammenhæng er intet som helst andet end at hvile i Herren, så vi frigøres til ydmygt at blive ved med at bede til Faderen, således som Kristus selv har lært os og således som Kirken gennem alle tider har bedt: »Ske din vilje, som i himmelen således også på jorden».

Jeg har måske allerede tilkendegivet et andet ståsted end nævnte biskops i dette vældige spørgsmål. Men alle vore formeninger om disse ting, hvad bliver det dog altsammen andet end menneskelig hoffærdighed! Derfor vil en ny debat vanskeligt kunne føre noget godt med sig.

Og derfor skulle vi hellere gå med vores hoffærdighed til ham, der i sin tid stoppede munden på saddukæerne, og lade ham stoppe munden på os alle – så eftertrykkeligt, at stenene falder ud af vores hænder. Lad ham gøre os tavse med de selvsamme ord, disciplene fik at høre, da de i sin tid kom med spørgsmålet således formuleret: »Er der få, der bliver frelst?» Ja, lad ham svare enhver af os: »Strid *du*, for at komme ind gennem den trange port».

Og lad os så se til at komme ud og arbejde, medens det er dag.

Norsk kristendoms store ulykke har været den megen dvælen ved spørgsmålet om, hvem der er udenfor, og hvem der er indenfor. Som udslag heraf har man faktisk været mere optaget af at vurdere agergrunden end af at så – til største forskel fra den såmand, der gik ud for at så, og se, noget faldt på vejen...

Så er da også i vort land kristendom så stærkt blevet forbundet med dømmesyg, samtidig som Kristus-forkyndelsen bliver udhulet. En forkyndelse, der ret ofte for unge mennesker har haft denne essens: »Du må bestemme dig i dag, for du kan dø i morgen» – en sådan forkyndelse giver efterhånden lidet at forholde sig til, når man så morgen efter morgen vågner op og bare må konstatere: jeg lever dog fremdeles!

»Det ene, store spørgsmål».

Når syndsspørgsmålet reduceres til ensidigt at gælde vore personlige mere eller mindre erkendte neuroser, så bliver der på den anden side mindre tilbage af Kristi storhed. Og det glade budskab bliver aldeles hængende i luften midt i de alvorlige spørgsmål, der rejses i vor tid.

Det store spørgsmål, som mennesket

rejser, vil i egentligste forstand til alle tider være det samme: det vil dreje sig om menneskets ophav og det sønderbrudte gudsbillede.

For Luther stod spørgsmålet således i hans ungdoms kamp stærkt personligt profileret: »Hvordan finder jeg en nådig Gud?» Dette var Luthers egentlige og sande spørgsmål.

Men spørgsmålet i denne udformning er theologerne blevet ved med at besvare nu i henved 500 år – uden at give agt på, at nye udformninger er kommet til og uden derfor i vores tid at have nogen særlig hjælp at møde måske de allerfleste mennesker med.

Stærke profileringer af spørgsmålet i vores egen tid er blandt andre: »Hvordan skal det gå med os alle i en verden, der er så fuld af ondskab og uro, ja rent ud af total udryddelsestrussel?» Og: »Hvor finder jeg meningen med livet, og hvor finder jeg Gud midt i alt det meningsløse, der sker omkring mig?»

Midt i al den ivrige tale om synd, falder det vore forkyndere som oftest kun vagt ind at skulle koble syndsbegrebet til alt, hvad vi gennem nyhedsformidlingen konfronteres med af trakassering af menneskets gudbilledlighed. Det er derfor heller ikke det spor mærkeligt, at der i vores angstfyldte tid stadigvæk bliver større behov for psykologer og psykiatere, medens den gode, gammeldags sjælesorg vitterligt står svagt.

Dødens, ødelæggelsens kræfter er højst vitterlige for os alle. Men over for alt dette, der endog gælder den nemt erkendelige virkelighed, forholder forkyndelsen sig stort set tavs og fortsætter ufortrødent at beskæftige sig med den enkeltes, prædikanten ganske ubekendte, indre neuroser (eller læs gerne: egen synd).

Og mennesker finder, at her bliver stadigvæk mindre hjælp at få hos Kirken.

Den halve eller den hele påskefest – Skriftens Kristus-vidnesbyrd som

Kirkens hjælp i de store spørgsmål i vores tid.

Vi må gerne blive ved med at glide i den »stadigvæk omsiggribende sækularisering», så længe vi selv bliver ved med at holde en halv påskefest.

Kristus kommer og bliver den *buk*, der på den store forsoningens fest ofres som et sonoffer for alt folkets synd. Dette får vi, gudskelov, stadigvæk høre om. Men han bliver tillige *den buk*, der, bærende al synd, *blev sendt ud i ørkenen* til den onde ånd Asasel. Se hertil 3. Mos. 16. Men dette får vi skæbnesvangert nok aldrig noget som helst at høre om.

Med andre ord: Kristus opfylder – som den ofrede buk – hele lovens og al verdens sonoffertjeneste. Men endvidere går han – som den levende buk – lige ned i dybet, »så dybt, som ingen ved», og udkæmper kampen mod dødens fyrste, hvis krampetrækshærgelser måske har været vitterligere for mennesker i vort århundrede end nogensinde før.

I det fortiede led i vor trosbekendelse ligger det, som Kirken har at sætte ind i vores tid, men som vores forkyndere i nyere tid til dags dato fuldstændigt har ladet ligge.

Det fortiede led i vor trosbekendelse rummer mindst en hel side af den Hellige Skriffs vældige Kristusvidnesbyrd. Her ruller de Kristusvidnesbyrdet op: David i sin kamp mod Goliath, Samson i filistrenes fangenskab, Daniel i løvekulen, Jonas i hvalfiskens bug, ja, og ikke mindst: Israelfolkets udgang af Ægypten under Herrens ledelse ved Moses – bare for at nævne nogle.

Med deres egne liv og skæbner forkyn-der patriarker, profeter og konger Kristi vældige gerninger. Men vore skriftkloge ser i regelen slet ikke dette. Og så bliver der ikke meget mere tilbage af hele det gamle testamente, af det, som Kristus selv kalder *Skriften*, som han selv er kommet, ikke for at ophæve, men for at opfylde – der bliver ikke meget mere tilbage af alt dette end en mærkelig anekdotesamling, som vi af en eller

anden grund har med på læsset.

Kristus siger det jo selv og navnligt til de skriftkloge: »I ransager skrifterne, og de vidner *om mig*». Og så vil han sige det påny i dag med speciel vægt til vore skriftkloge, at skrifterne virkelig vidner om ham lige ind i vor tids situation.

Derfor skulle vi fejre den fuldstændige kristne påske og bede Ånden lede os ind til påskefestens dobbelte mysterium: sonofferet og kæmpedåden – så vi ikke ved noget andet iblandt os end Jesus Kristus, og ham korsfæstet.

Så kan vi måske også efterhånden slippe for de smarte snurrepiberier, der skal gøre den falskeligt fremstillede bitre pille nemmere at svælge, samt måske også de allerbetydeligste dele af det opfindsomme anekdotemageri, der florerer i forkyndelsen endog adskillige år efter Rolv Wesenlunds prædikenparodier. Tilbage til Skriften! Her er nok at øse af – gennem lange tider.

At theologerne svarer på andre spørgsmål end dem, der på det mest presserende rejser i vor tid, er altså ikke ensidigt et anliggende, der rører manglende menneskelig erkendelse. Anliggendet gælder nemlig i samme omgang og i tilsvarende omfang fortieelse af overvejende dele af den Hellige Skrift. Og da vil også theologerne ane, at det er alvor!

Forsikrings-agenturet.

Sådan går det nemlig, når jeg vil koge hele den Hellige Skrift ned til budskabet om min personlige synd og Guds nåde. Da bliver der ikke ret meget tilbage af Kristus-ikonen, af Salvator Mundi. Og da bliver Kirken et forsikringsagentur – for min personlige evighed.

Men han, der væltede duekræmmerens og pengevekslerernes borde, han slår selv et sådant forsikringsagentur i tusinde stumper: »De skal komme til mig på den store dag og sige: har vi ikke talt profetisk i dit navn, har vi ikke ud-drevet onde ånder i dit navn ... Og jeg skal svare og sige til dem: Jeg kender eder ikke og har aldrig kendt eder. Vig bort fra mig alle I, som gjorde uret».

Thi hans hus skal være et bedehus og ikke et forsikringsagentur. Det burde navnlig vi nordmænd med vore mange bedehuse betænke! Nej, ingen hoffærdighed duer på den store dag. Skal vi da sige ham noget, bliver det ikke andet end dette:

»I badet vi gjorde fostbroderskab, og blod har vi visselig blandet».

Det er nemlig, hvad Morten Luther kalder »nåden alene»!

Kristi sindelag.

Lad os derfor fatte et andet sind, kærlighedens og ydmyghedens sind, om vi vil være Herrens redskaber, medens det endnu er dag. Verdens evige skæbne skal vi roligt overlade i den hånd, hvori alt står: i Guds egen faderhånd. Og evangeliet skal vi udbrede, rundhåndet og i dets hele fylde, for at den store glæde, der skal vederfares alt folket, og den fred, der overgår al forstand, må blive mennesker til del midt i denne splittede verden.

Lad os bede den Hellige Ånd om nåde og visdom til at fremholde det hele og sande Kristusbillede både for os selv og for andre mennesker i vores tid — billeddet af ham, af hvis fylde vi alle har fået, nåde over nåde.

Og lad så Ånden stadigvæk minde os om, at om vi ikke har kærlighed, så er der intet, der gavner os.

Opgøret på evangelisk grund.

Derfor må vi samtidig til et opgør. Vi må nu være villige til at løbe *den tredje nøgles* line helt ud.

Jeg tillader mig, inden vi går videre, en lille parentes viet de fire nøgler, da dette siger os ret meget om, hvad vi allerede har standset ved:

De gamle talte om de 4 nøgler til Skriften eller Skriftens 4-dobbelte nøgle. Den første er den historiske, den anden den allegoriske, den tredje den tropologiske og den fjerde den eskatologiske. Den første nøgle anvendes stadigvæk meget grundigt i det theologiske studium. Til dels sammen med denne

har den tredje, som vi gerne kan kalde *den aktualiserende*, været så godt som enerådende i vores forkyndelse fra den senere pietismes dage og lige indtil den dag, medens den anden, som vi arbejdede med, da vi for lidt siden talte om påskefesten og overhovedet om det gamle testamente som Kristusvidnesbyrd, sammen med den fjerde lige så længe har været henvist til at overvinde i vores salmedigtning og i gamle postiller.

Den tredje nøgle, snart den eneste, som vor forkyndelse kender, lad os løbe dens line helt ud og stille os selv et par nærgående spørgsmål: Hvem er farisæerne og de skriftkloge i vores tid? Og hvem er den ældre søn, der bor hjemme og dårligt kan glæde sig ved den yngre søns hjemkomst eller unde ham en bid af fedekalven?

Hvem er det, der har stillet sig således, ovenikøbet i det rige, hvis Herre udtrykkelig har sagt, at de første ret hurtigt kan blive de sidste?

Nej, hvad er vel vor kristne gudstjeneste for nogen af os, andet end den fortabte søns liturgi?

Hvem er da min næste?

Af vor Herre og Mester skulle vi virkelig lære, hvem vi i vores næste har med at gøre. Midt i syndefaldets verden står han frem og siger: »Du skal elske Herren, din Gud ... dette er det største og det første bud. Men der er et andet, der er lige så stort: Du skal elske din næste som dig selv». Skulle man have hørt sådan: det andet bud er *lige så stort* som det største og første! Og ovenikøbet lød det: som dig selv! Hvor grundlæggende vores forhold til os selv er, behøver vi ikke vente med at forstå, til vore moderne psykologer forklarer os det!

At elske Gud, det er det første bud. Og så har vi da ofte hørt, at det er her, vi må begynde. Kan vi bare lære at elske Jesus, så vil vi også lære at elske vor næste, hedder det. Apostelen Johannes viser os derimod den modsatte vej, idet han siger: »Den, der ikke elsker sin næste, som han dog har set, hvorledes kan

han elske Gud, som han ikke har set?»

Her er en dyb sammenhæng. For hvem vi stilles overfor i møde med medmennesker, siger vor Mester noget om et andet sted: »Hvad I gjorde mod en af disse mine mindste, har I gjort mod mig».

Menneskelivet og kulturen.

Dette skal da også sige os noget om menneskelivets værd.

Vores ulykke har vel været, at vi meget godt har kendt det ord: »Menneske, husk: du er støv!» — men overset den umiddelbare fortsættelse: »Husk: du er mere end støv!»

Indfaldsvinkelen til forståelse af selve menneskelivet har i vores tradition i bund og grund været negativ. Men for nu trods alt at kunne sige meget godt om det har man villet placere menneskelivet såvel som Guds skønne natur under afsnittet om »det verdslige regimente».

I bund og grund har livet været betragtet som et onde, som et venteværelse for evigheden — alt dette, der er nedfældet i det ord, der blev meget anvendt for ikke så alt for mange generationer siden: jammerdalen.

Her er vi ved den samme generaliserende virkelighedsblindhed, som vi fandt, da vi talte om synden. For verden har i sandhed rummet bundløs smerte og jammer. Men den har også rummet uendeligt meget godt og skønt. Imidlertid: maler vi det hele gråt, da ser vi ikke længere nogen af delene og kan bare tale usandt om det sammen. Da skøner vi hverken Jobs klage eller børnenes glade sang.

På denne baggrund er det heller ikke til at undres over, at vores Kirke har været kulturængstelig. Det har egentlig ikke været noget værd, hvad vi mennesker kan lave. Og så har vi overset en grundlæggende sandhed: Al skabende virksomhed har intet mindre end gudommeligt oprindelse. Thi Herren er skaberen. Den onde har aldrig skabt et gran. Hvad han kan, er at ødelægge.

Menneskelivet og kulten — bordet og menneskets religiøsitet.

Kan Kristus lære os at møde vore medmennesker på en ny måde, så vil vi også kunne få øje på, hvad vi i Kirkelig Fornylse har at sætte ind: besindelsen på den hellige dåb og samlingen om Herrens bord. Og til belysning af alt dette: Kristusforkyndelsen.

Er der noget, vi i Kirkelig Fornylse har fået at erkende, så er det vel netop, hvorledes alle tråde i tilværelsen samler sig i det allerhelligste sakramente, den hellige nadvers fest. Enhver, der er nået derhen i sin erkendelse, vil let kunne se, at her slås ikke hånden af al menneskelig religiøsitet og gudslængsel. Her opfyldes det derimod altsammen, opfyldes og forklares i Kristi offer, i kæmpedåden. Billedværket bliver virkelighed, det billedværk, der aftegner sig i al religiøs kultus og endogså i mytologi og eventyr, men der klarest træder frem i hele den gammeltestamentlige offertjeneste. Sandelig: Den, der har øren at høre med, han høre!

Indser vi denne dybe sammenhæng, så skulle vi ikke blive siddende og jamre over »den stadig tiltagende verdsliggørelse», medens vi i største resignation ser »det moderne menneske» på flugt mod Østens religioner, transcendental meditation, »New age» eller hvad det så måtte være!

Og da bliver det heller ikke så uforståeligt, hvad der har vist sig i historien, at »høj-kirkelighed» (baseret på kultisk, sakramental handling) *kan blive* — alt efter graden af vedhæftet farisæisme — folkelighed, medens »lavkirkelighed» (baseret på *prædikanten*) altid ender i det sekteriske — sådan som det for længst er sket i vores norske kirke, der på grund af formodningen om den modsatte lovæssighed stadigvæk har navn af at være en folkekirke.

Badet og kristennavnet.

Så til den hellige dåb. Vi i Kirkelig Fornylse skulle måske være blandt de første til at se, hvad der er sket med de al-

lerfleste mennesker i vort folk: de er døbt! I stedet for at være så optaget af »den store afkristning» skulle vi betænke, hvad der vitterligt er sket i badet ved Ordet, der skaber, hvad det nævner.

I den hellige dåb er vi allesammen sat ind i et nyt familiefællesskab i et fuldstændigt familieforhold: Gud er blevet vor Fader, Kristus vor broder og alle meddøbte vore søskende, og Kirken er blevet vor moder.

Talen om Kirken som vor moder møder liden forståelse eller genklang blandt dagens mennesker. Dette er desværre højst forståeligt, og lad det afsløre for os den monopolstilling både vi i Kirkelig Fornyelse og i vore øvrige kirkelige miljøer i vor farisæisme har indtaget. Vi vil se det, når vi taler i klartekst:

En god moder skal sagtens tugte og formane sine børn — uden at dette i sig selv er den egentlige hovedsag. Men hun vil altid vide, at de er børn under udvikling. Og det vil aldrig falde en virkelig moder ind at tale således til et eneste af sine børn: »Nu må du bestemme dig for at blive mit barn». I så fald ville selve den grundlæggende forbindelse mor-barn være brudt og et livsløgnens svælg befæstet.

Men sådan er det jo, vi går omkring og taler og efterhånden hele den store folkelighed med os. Navnlign har vi også gennem de senere år været dygtige til at stemple langt de fleste af vore meddøbte som »kirkefremmede», »gråsonemennesker» eller endogså »ikkekristne» og gladeligt ladet dem identificere sig sådan. Ja, sådan går vi omkring og taler og siger: »Nu må du blive en kristen» til et

menneske, der måske blev døbt for halvtreds år siden. Og som følge heraf kan forlængst døbt mennesker sige: »Jeg blev en kristen i går» eller: »Jeg er nu ingen kristen». Og de sidstnævnte lader vi sødt sove videre i deres slummer!

Hvad er så alt dette andet end menneskelig hoffærdighed? For kristennavnet, det har vi allesammen fået i den hellige dåb, og hvem har så ret til at frakende nogen dette navn?

Her skal vore forkyndere meget godt huske i sit baghoved, at den fortabte søn, endog på det punkt — for at tage en yderlighed — da han var kommet til den erkendelse, at han udbrød: »Fader, jeg er ikke længere værdig til at kaldes din søn», ja, så vedblev han dog med at være, hvad han var født som: sin faders søn!

De skal lige så vel huske — for atter at tage en yderlighed — at den menighed, der i Johannes' Åbenbaring blev sagt at være død, dog stadigvæk *havde navn af*, at være levende!

Moder eller tante?

Men når Kirken, moderen, møder sine børn med noget som helst andet end en ganske grundlæggende og inkluderende forståelse af, at de virkelig er hendes egne børn, så etablerer hun selv en aldeles skæbnesvanger afstand.

Ja, så fremstår hun faktisk — *synd* at sige — ikke længere som nogen moder, men snarere som en fjernere slægtning — måske hellere som en tante, og for den sags skyld som tante Sofie.

Arne Rodvelt Olsen

HVORFOR BLEV JEG HØJKIRKELIG?

SÅLEDES spurgte af redaktøren her må jeg vel kunne gøre rede for det. — Egentlig blev jeg det ikke for navnets skyld: »højkirkelig», grimt som »højrovet», »højintellektuel»

eller lignende udtryk for bedrestillet position, og alligevel lidt sandere og smukkere af at være i slægt med »Højsangen» om troens og livets glæde og »kirke», hvor Guds gaver bliver os bevidst. Ej hel-

ler blev jeg højkirkelig i kraft af nogen synderlig akademisk flid eller værdighed. Snarere for det gode tilfældes skyld, et af den slags tilfælde, som får én til at stille spørgsmål ved, om der overhovedet findes tilfældigheder?

Som teologisk student befandt jeg mig en dag aldeles forvirret af al den faglige flimmer, helt uden hjerteligt fællesskab, som kunne vise vej. — Sådan måtte det vel være, når et universitet er en skole og ikke en menighed. — På det tidspunkt bosatte vor lille familie sig i et sogn, hvor man modtog os åbent og gæstfrit i menigheden. Friheden dér blev begyndelsen på en opdragelse, som stadig pågår hjemme hos os. Den menigheds gudstjeneste var højkirkelig (Albertslund). Jeg må altså erkende, at jeg blev »født og opdraget» til højkirkelighed ved mødet med en menighed. Ikke gennem opdagelser i et forstandens studium, skønt samhørighedsforholdet med højkirkelige mange gange siden har budt på gode debatter og megen eftertanke.

Lad mig nævne enkelte af de glade nyopdagelser, mødet med den menighed lod mig gøre:

Først præfationen i gudstjenesten, optakten til nadverhandlingen, hvori vi takker og priser Gud for jorden med himlens pragt foroven, for liv og ånde og for hele det underfulde skaberværk, Han dagligt giver os at leve af. — At nadveren er Kristi offer på Golgata for vore synders skyld, og Han her giver os del i det, vidste jeg vel. At Kristus bringer soning over hele vort liv, når Han nu tager os med fra Langfredag til Påskemorgen, var heller ikke nyt for mig. Og dog, at Jesus således fylder vort daglige liv med håb og godkender det, stod anderledes nyt for mig, blot fordi hjertet fik lov at synge denne nye sang til sin Skaber ved nadverbordet. Den opdagelse var for mig også en byggesten i den fornyede erkendelse af, at Gud Helligåndes styrke giver os at gå ud fra alterbordet og færdes frit som troende blandt alverdens verdslige mennesker.

Så faldt erfaringerne slag i slag: — Det

var sommer, da vi »flyttede ind» hos skabelsespræfationen. Med årets gang og kirkeårets skiftende tider ændrede lovsangen karakter på meningsfyldt måde. Søndag efter søndag føjedes sammen til én gudstjeneste, der rækker året om (akkurat som Guds nåde) og ikke kun falder punktvis tilfældigt.

Den menighed byggede på bibel og bekendelse, netop det, gode missionsfolk i barndom og ungdom havde vist mig. I gudstjeneste og menighedsliv fik Guds ord lov at være det levende ord, det er. Jeg måtte sande, at det ord tolkes dårligst i modernistisk bortforklaring. I menigheden, med den treenige Gud ved hånden taler det imidlertid klart. Dér lever vi jo med og mod hinanden og tvinges uafbrudt af livet selv til at spørge Gud om livets konkrete spørgsmål og problemer, og grunde på Hans svar.

I menighedens samhørighed just på dette sted, omgivet af en fjendelig verden, der tydeligvis var fremmed for Gud og for sig selv, hentede man således mødet til at lade den skæbne overgå én på godt og ondt, som tilfalder hvert menneske midt i sine omgivelser.

Ikke mindst som præst blandt præster fandt jeg hos højkirkelige brødre vilje til gensidigt at lytte, opmuntre, råde, advare, rose eller skamme ud — altsammen i et fællesskab af stor lodighed, omkring troen og bønner. Dér var aldrig tilfælde til akademisk sammenrend i elfenbenstårne, blot sans for Guds barnet i hver enkelts hjerte. Deraf kvaliteten! Samt mangen et godt fælles arbejde på at komme til klarhed om Guds ord og kirke, også den store fælles uden for den snævre danske andegård.

Summa summarum: befinder man sig på en levende og spændende vej, hvor liturgien, skriftemålet, evangeliets glæde, troens bekendelse, bønner, nadverfejringen og alt godt, som nævnes kan fra højkirkeligt arbejdsprogram, er en dør ind til det daglige liv. Lige så stilfærdigt fyldes vejen med liv i takt med livets erfaringer, og er derfor langt fra den spæn-

detrøje, som en bevægelses og forenings vedtægtsparagraffer ellers kunne synes at være. Og det, blot fordi det er frit og levende at have fællesskab med den levende Gud og Fader, også hvor Han sætter grænser for synderen i sit barn. Netop i den frihed er der tid til at vente på, at Han åbner sine børns hjerter for sta-

dig større rigdom og dybde i tilværelsens mange gaver.

Således: kærlig hilsen til brødre og søstre i troen, og en kærlig opfordring til at vinde med på vejen enhver, som tøver!

*Bjørn Hansen, sognepræst,
Hans Egede kirke, København Ø.*

GRAN-STÆVNE 1988 I NORGE

SÅ lykkedes det for mig endnu en gang at deltage i vor søsterbevægelse Kirkelig Fornyelse i Norges årsmøde på Gran, og det var igen en stor oplevelse. Der var nogle smukke gudstjenester i kirken. Og det er ikke bare den gregorianske tone, der er kommet til Norge, det er den danske salmetone også. Vi sang melodier af Carl Nielsen og Weyse, og vi sang tekster af Brorson, Ingemann og Grundtvig, bl.a. alle 19 vers af Dejlig er den himmel blå. En af de deltagende organister spillede Olivier Messiaen: La Nativité du Seigneur. Foredragene var alle om hvad det vil sige at være et menneske, og der blev sagt meget sandt og godt. Der var en fin folkelig-kulturel aften og gode samtaler ved middagsbordet. Det var også en stor glæde at se de mange børn, der var med. De interne problemer, man har haft i vor søsterbevægelse i Norge, blev løst på den fineste måde, og der var en ting, som gjorde et stort indtryk på mig: Sogne-

præst og menighedsråd i Gran Menighed har besluttet, at der ved nadverfejringen i kirken ikke må bruges ganske almindelig vin, og denne beslutning gælder også ekstraordinære gudstjenester. Derfor blev der i år fejret en messe lørdag morgen i foredragssalen, og selvfølgelig med rigtig vin. Men søndag formiddag deltog næsten alle stævnets deltagere i sognets højmesse, selv om man så mindelig havde bedt om, at der måtte blive brugt rigtig vin, men havde fået afslag på denne bøn. Jeg oplevede stævnets deltagere som meget ydmyge og absolut ikke provokerende over for en tåbelig beslutning: at erstatte nadverens element med noget, som Jesus slet ikke kendte til!

Da den fungerende formand skulle aflægge årsberetning, sagde han bl.a.: Kirkelig Fornyelse i Danmark har brug for vor forbøn og støtte som aldrig før! For denne forbøn og støtte siger vi tusind tak.

Knud Christensen

HÅNDSTØBTE VOKSLYS

SÅDAN står der på etiketten på lysene fra Östanbäck kloster. Genem en årrække har brødrene i Östanbäck kloster lavet lys til eget forbrug og til salg. Denne virksomhed har foregået i et meget beskedent lokale i et udhus ved klosteret. Det er sket med primitive, hovedsagelig selvavede mekaniske hjælpemidler. Kapaciteten har været meget begrænset. Vi plejer at kalde den slags lys stearinlys. Men der er meget lidt stearin i klosterets lys. De består hovedsagelig af parafin og ren bivoks. Man har fundet frem til blandinger, som giver rolig flamme og usædvanlig lang brændetid.

Munkene har gennem længere tid overvejet muligheden for at skaffe sig de nødvendige økonomiske midler til klosterets virksomhed ved hjælp af lysefabrikationen. Disse overvejelser har nu ført til en meget betydelig udvidelse og modernisering af lyseværkstedet. De ydre muligheder for en forøgelse og forbedring af produktionen skulle nu være til stede.

Reklame for klosterets lys har hidtil næsten ikke fundet sted, især fordi produktionen var meget lille. De forøgede muligheder har allerede nu ført til betydelig forøget efterspørgsel. Denne kan utvivlsomt forøges betydeligt. Hermed gøres opmærksom på at det er muligt at købe lys fra Östanbäck kloster.

Klosteret sigter naturligvis først og fremmest på at producere lys til kirkebrug. Der leveres bl.a. store smukke alterlys med fin brænding og lang brændetid. Men iøvrigt er sortimentet meget omfattende, fra juletræsllys til svære meterlange lys på op imod 10 kilos vægt. Der er et stort program af forment dekorerede lys. Et stort udvalg af lys egner sig udmærket til brug i hjemmene.

Rejser De med bil til Sverige vil jeg meget anbefale at aflægge et besøg i klosterets lyseværksted, hvor der også er udsalg af lys. Klosteret ligger ved Sala ca. 150 km nordvest for Stockholm. Det

ligger omkring 10 km fra byen mod vest i en skov ved vejen mellem Ringvalla og Brodbo.

Prisliste over sortimentet af lys med nøjagtig mål og vægt kan De få ved at skrive til klosteret. Adressen er: Östanbäck kloster, 733 00 Sala, Sverige. Klosteret modtager bestillinger og sender de bestilte varer til Dem.

Johs. M. Nielsen

TIL KALENDEREN

Selskabet Dansk Tidegård afholder sommermøde 1988 den 20.-25. juni på Løgumkloster Efterskole. Nærmere oplysninger om pris og program fås ved henvendelse til sekretæren, pastor H. C. Christensen, Sankt Jakobs Gade 9, 4.tv, 2100 København Ø, telefon 01428621.

RETRÆTE

FOR MÆND OG KVINDER

Fællesskabet Kirkelig Fornyelse har lejet Ömborgen, som ligger i Emborg ved Skanderborg, fra søndag den 18. september om aftenen til onsdag morgen den 21. september, for at afholde en retræte for både mænd og kvinder. Retræten ledes af pastor Poul Exner, Albertslund. På Ömborgen er der 20 værelser, og derfor kan der være 20 deltagere. Tilmelding sker til sognepræst Peter Østerby-Jørgensen, Galtrup præstegård, 7950 Erslev. Telefon 07 74 10 76. Hvis vi bliver 20 deltagere, kan retræten afholdes meget billigt. Nærmere oplysninger i næste nummer af Re-formatio.

ABONNEMENT 1988

Med dette nr. af Re-formatio følger et indbetalingskort, som kan benyttes til indbetaling af abonnement og medlemskontingent for Fællesskabet Kirkelig Fornyelse.

Beløbene findes på bladets bagside og er iøvrigt uændrede fra sidste år.

På forhånd hjertelig tak for snarlig indbetaling!

AS

KNUD CHRISTENSEN

KIRKEGADE 9
3600 FREDERIKSSUND

RESERVERET POSTVÆSENET

RE-FORMATIO

udgives af

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Ansvarshavende redaktør:

Sognepræst *Knud Christensen*,
Kirkegade 9, 3600 Frederikssund.
Telefon 02 31 03 39.

Redaktionsudvalg:

Sognepræst *Ole Skjerbæk Madsen*,
Kleinsgade 2, 1976 København V.
Pastor *Anders Studsgård*,
Havervad 7, 6780 Skærbæk.
Pastor *Poul Ulsdal*,
Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.
Pastor *Peter Østerby-Jørgensen*,
Præstegårdsvej 14, Tygstrup, 7770 Vestervig.

Ekspedition:

Bladet koster 60 kr. årligt i abonnement, — for
studerende 40 kr. årligt. Beløbet indbetales til
Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE v/Paul
Jenkins, Tornestykket 19, 2720 Vanløse.
Telefon 01 71 21 36 — Postgiro 2 08 81 42.

Fællesskabet
KIRKELIG FORNYELSE

Formand:

Sognepræst *Olav Fog*,
Præstegårdsvej 11, Blåhøj, 7330 Brande.
Telefon 05 34 50 61.

Bestyrelse iøvrigt:

Sognepræst *Poul Exner*, kasserer,
Gymnasievej 4, 2620 Albertslund.
Sygeplejerske *Anna C. B. Hansen*,
Solvangsvej 26, 8400 Ebeltøft.
Omsorgsassistent *Ruth Pilgaard*,
Åvænget 9, 4293 Dianalund.
Pastor *Peter Østerby-Jørgensen*, næstformand,
Præstegårdsvej 14, Tygstrup, 7770 Vestervig.
Medlemmer betaler 160 kr. årligt til fællesska-
bet. Dette beløb omfatter også abonnement på
Re-formatio. Ægtepar 190 kr. Studerende og
pensionister betaler 80 kr. for enkelt medlems-
skab. Pensionistægtepar 95 kr.

Re-formatio's Forlag:

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE's forlag
Præstegårdsvej 11, Blåhøj, 7330 Brande.
Telefon 05 34 50 61 — Postgiro 5 61 60 50.

Ekspedition og daglig ledelse:

Poul Ulsdal, Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.
Telefon 05 13 81 05.

INDHOLDSFORTEGNELSE

NR. 1 - 2 - MAJ 1988 - 31. ÅRGANG

<i>Bendicht R. Mader</i> : To oldkristne påskepræfationer	1
<i>Olav Fog</i> : Kulturradikalismen har sejret sig til døde	5
<i>Poul Ulsdal</i> : Georges Bernanos — Kaj Munk — Graham Greene	7
<i>Arne Rodvelt Olsen</i> : Mennesket — guds billede og ormesæk	11
Fællesskabet Kirkelig Fornyelse, landskonvent i Åbyhøj 12.-14.5/1988, program	13
<i>Bjørn Hansen</i> : Hvorfor blev jeg høj Kirkelig?	24
<i>Knud Christensen</i> : Gran-stævne 1988 i Norge	26
<i>Johs. M. Nielsen</i> : Håndstøbte vokslys	27
Til kalenderen og andre meddelelser	27